

Villanyolvasás, villanykönyv – a K2 kísérleti műhely 2013. évi rendezvényei

A K2 kísérleti műhely nevű virtuális kutatócsoport 2010-ben alakult a Könyvtári Intézet szakmai irányításával, azzal a céllal, hogy a közgyűjteményi kör számára újdonságértékkel bíró innovatív technológiák létrehozásában és terjesztésében szerepet vállaljon, valamint az előbbieken jelentős szerepet vállalók számára együttműködési lehetőségeket teremtsen. A műhely tevékenysége része volt a TAMOP-forrásokból finanszírozott *A nemzeti könyvtár az élethosszig tartó tanulásért* című programnak. Maga a K2 név a könyvtár 2.0 technikákra utal, amelyek csak részben technikai természetűek. A fogalom ugyanúgy utal a kapcsolatok létesítésének fontosságára, az információk és tartalmak megosztásra, a különböző hátterű és felfogású emberek közötti együttműködések erősítésére, vagyis azokra az elemekre, amelyeket a program segítségével tudatosan szeretnénk fejleszteni. Meggyőződésünk ugyanis, hogy nagyon komoly szellemi potenciál rejtőzik a szakmában dolgozó vagy az egyetemeken tanuló fiatalokban, és amelynek a felszínre hozásával, a már működő haladó gyakorlatok elterjesztésével a könyvtári szolgáltatások fejlesztése új erőre kaphatna.

A műhely működésének első éveiben igyekeztünk nyomon követni a szakmában zajló technológiai trendeket. Külsős szakértők segítségével megpróbáltuk számba venni azokat a kurrens technológiákat, amelyek a könyvtári és közgyűjteményi szektor számára is hasznosíthatók. A technológiákkal történő kísérletezés, azok eredményének bemutatása, a technológiákkal vagy alkalmazásaikkal kapcsolatos trendek figyelése – mind része volt a műhely tevékenységének. Mindeközben igyekeztünk bevonni a munkába mind a könyvtárak partnereiként, beszállítóiként vagy megrendelőiként működő vállalatokat, mind pedig az egyetemeken feltűnő fiatal tehetségeket.

A 2010-től másfél éven át tartó működés során az új technológiai trendek figyelése, az új technológiákkal kapcsolatos kísérletek végzése mellett a legnagyobb sikert kétségtávol a rendezvények jelentették. Összesen nyolc alkalommal 28 előadás vagy tutoriál szerepelt a programsorozatban, amelyet együttesen több mint háromszáz fő látogatott meg személyesen és további több száz virtuálisan, a világhálón zajló online közvetítéseken keresztül. A programsorozaton új együttműködések, ismeretségek születtek mind közgyűjteményekkel, mind külső ipari partnerekkel, mind pedig sokra hivatott, a szakma előtt eddig kevésbé ismert vagy éppen teljesen ismeretlen fiatal kutatókkal, egyetemistákkal.

Néhány példa talán érzékeltetheti, miben jelentettek újdonságot a K2 műhely rendezvényei. Nagy siker volt a Brit Nagykövetséggel együttműködésben megvalósuló szakmai napunk, amelyben az Egyesült Királyságban működő – könyvtári szolgáltatások fejlesztésében is élen járó – vállalatok képviselőit hívtuk meg. Első

kézből hallhattuk, hogy a világ élvonalban lévő nagy könyvtárak, múzeumok milyen technológiai fejlesztésekben gondolkodnak. A digitalizálási technológiák vonatkozásában szintén szerveztünk egy szakmai napot, amelyen a hazai könyvtárak számára jól ismert, digitalizálással foglalkozó vállalatok mellett külföldi fiatal és dinamikus startupok is bemutatkozhattak. A *Körkép az egyetemi technológiai kutatásokról* című rendezvényünk programjának összeállításához az egyetemek informatikus könyvtáros képzéseinek a vezetőivel (tanszékvezetőkkel és intézetigazgatókkal) egyeztettünk. Arra kértük őket, hogy tehetséges, konkrét technológiai vonatkozású kutatási eredményeket elérő hallgatókat ajánljanak nekünk előadónak. A K2 műhely ezen rendezvényén mutatkozhatott be a szakmának Molnár Sándor¹, Nagy Gyula², Kozma Zsófia, Bognár Noémi, Tormási Gabriella³ vagy Racsko Réka⁴, akik azóta már több nagyszerű publikációval és gyakorlati munkával tették ismertté nevüket a szakmában.

Örömmel láttuk, hogy mind a K2 műhely rendezvényei, mind pedig az ezeken megismert technológiai lehetőségek általánosan ismertté váltak a szakma képviselői körében. A programsorozathoz 2010 és 2011 között TÁMOP pályázati támogatás állt rendelkezésre. Ennek megszűnésével újabb alkalmakat nem tudtunk szervezni, ez a hiány – a korábbi rendszeres résztvevők visszajelzései alapján – jelentős űrt hagyott maga után. Az elmúlt időszakban többen jelezték, hogy az általunk kezdeményezett projektekre, valamint rendezvényekre jelentős igény lenne a továbbiakban is. Biztattak, hogy próbáljunk meg támogatást szerezni, hogy a K2 műhely programját részben vagy egészben újra tudjuk indítani.

A K2 kísérleti műhely a Nemzeti Kulturális Alap támogatása által másfél évnyi mély hibernáltság után 2013-ban újra folytathatta tevékenységét, legalábbis a rendezvények vonatkozásában. Négy alkalomból álló sorozat megrendezésére nyílt lehetőségünk.

Az Országos Széchényi Könyvtár amellet, hogy több mint 210 éves történetével hazánk egyik legjelentősebb gyűjteménye, nagy hangsúlyt fektet arra, hogy a részegységeként működő Könyvtári Intézet szakmai módszertani munkájával élen járjon a könyvtárak technológiai környezetének bemutatásában és közvetve fejlesztésében. 2012 nyarán helyileg szintén az Országos Széchényi Könyvtárban alakult meg az *Egyesülés az e-könyvekért* című szakmai együttműködési fórum, amely az elektronikus olvasás piacának meghatározó szereplőit tömöríti, köztük a Könyvtári Intézetet és a Magyar Elektronikus Könyvtár Egyesületet⁵. Részben ez az egyesülés ihlette az idei programsorozat címét és tematikáját. Úgy gondoltuk, hogy a négy szakmai naptól álló sorozat alkalmas lehet arra, hogy egy jól körülhatárolt témát alaposabban is megvizsgáljunk. Az elmúlt időszak trendjeinek figyelése nyomán most a tartalmak elektronikus eszközökön történő olvasására koncentráltunk. A Nemzeti Kulturális Alaphoz *Villanyolvasás, villanykönyv* címmel nyújtottuk be pályázatunkat, amely végül lehetővé tette a műhely munkájának folytatását.

Hiszünk benne, hogy a technológiai átalakulás nem elnyomja, hanem sokkal inkább ráirányítja a figyelmet az olvasásra, amellyel a kultúrafogyasztás új értelmet, új formát nyerhet. Ehhez azonban rajta kell tartanunk a szemünket a technológiai trendek fejlődésén, és részt kell vennünk azok aktív alakításában. Ennek legjobb módja, ha mi magunk válunk az olvasás új útjait alakító szereplők együttműködésének, trendeket meghatározó eszmecseréinek kezdeményezőivé. A K2 műhely hagyományaihoz illeszkedve így nem mondtunk le arról, hogy az egyete-

mi hallgatókkal és a vállalati szférával való együttműködést folytassuk. A könyvtárak világán túl ez a két szféra az, amely jelentős potenciállal rendelkezik az innovációk vonatkozásában. Az egyetemeken az alap-, a vállalati szférában az alkalmazott kutatások vannak jelen nagyobb hangsúllyal. De mindkét területen jelentős szellemi potenciál rejtőzik.

A négy alkalomra tervezett programsorozatból kettő az elektronikus olvasáshoz, szélesebb értelemben a kultúrafogyasztáshoz kapcsolódó technológiák egy-egy fontos részterületét (a mobiltechnológiák és az elektronikus könyv, könyvtárak és közgyűjtemények számára meglévő lehetőségeit) járta körül, kettő pedig egy-egy jelentős fejlesztői kör (egyetemek és vállalati szféra) legújabb kutatási eredményeit mutatta be. A programokat 2013 februártól szeptemberig kéthavonta rendeztük meg.

Úgy gondoltuk, hogy az eddigi szűkebb körben zajló szakmai egyeztetések után meg kell szólítanunk a szélesebb nyilvánosságot is, azokat, akik érdeklődésből, szakmai kíváncsiságból vagy éppen üzleti érdekből szükségesnek tarthatják az új technológiai trendek megismerését és az azokról szóló nyílt eszmecsere. A programsorozat – eltérően az előzményt jelentő K2 kísérleti műhely rendezvényeitől – a szakmai szereplők mellett kifejezetten célközönségének tekintette a bölcsész, gazdasági és műszaki területen tanuló egyetemi hallgatókat, valamint minden, az elektronikus olvasás iránt érdeklődőt. Az eddigiektől eltérően ezért kifejezetten olyan tervezetet állítottunk össze, amely felkeltheti az érdeklődését mind a technológiai innovációk, mind pedig az irodalom- és a kultúrafogyasztás iránt elkötelezett potenciális látogatóinknak. Mindezek ellenére a résztvevők döntő többsége kifejezetten a könyvtári szférából érkezett.

Az idei első rendezvényre *Mobilizált könyvtári szolgáltatások* címmel került sor február 7-én. Itt be akartuk mutatni magát az eszközt, annak fő jellemzőit, a mobiltelefonra optimalizált honlapok sajátosságait és a kialakítására szolgáló technikákat. Ezt követően néhány konkrét szolgáltatás, jó gyakorlat került bemutatásra a vállalati, a könyvkiadói és a múzeumi szférából. Az okostelefonok elterjedtsége rohamosan nőtt. A széles körben elterjedt, internetezésre alkalmas laptopok, netbookok, táblagépek mellett ezek a zsebben hordható eszközök már bárkinek bárhol elérhetővé tehetik a közgyűjteményi szolgáltatásokat. Kérdés, hogy fel vannak-e készülve a múzeumok, könyvtárak, levéltárak a használók ilyenfajta elvárásaira. Az Országos Széchényi Könyvtár ebben a tekintetben is élen jár, hiszen a saját honlapját is hozzáférhetővé tette mobil eszközökre optimalizáltan.

A bevezető előadásra Balogh Zoltánt (Lufthansa, Budapesti Corvinus Egyetem) kértük fel, aki bemutatta a napjainkban egyre szélesebb körben terjedő mobil eszközöket és a hozzájuk kapcsolódó platformokat, valamint disztribúciós technikákat. A műfaj megteremtője Steve Jobs, aki szerint az okostelefon nem más mint egy nagyképernyős iPod, egy mobiltelefon és egy internetezésre használható kommunikációs eszköz egyben. Az elsősorban tartalomfogyasztásra szánt táblagépek térhódításával fordított arányban az asztali munkaállomások eladása drasztikusan csökkent. A könyvtárak számára fontos trend, hogy egyre többen vannak a mobilfüggők, akik arányosan sokkal több időt töltenek a mobiltelefonjuk „nyomkodásával”, mint korábban. Ez a fejlesztés irányait is meghatározza, hiszen ahogy nő ezen eszközök elterjedtsége és teljesítménye, úgy lesz tér újabb és újabb innovatív alkal-

mazások készítésének (például mobil beszállókártya, vonatjegy, interaktív térkép stb.). Ezt a trendet a közgyűjtemények is kihasználhatják az érdeklődők nagyobb elégedettsége érdekében.

A nagyon közeli jövőben várhatóan az összes internetes adatforgalom nagyobb része már okostelefonokon, táblagépeken fog futni, ez pedig egyre inkább szükségessé teszi a tartalmak ezen eszközökre való optimalizálását. Bíró Szabolcs (Active Vision Kft.) ezt a kérdéskört mutatta be. A használók többségét egyre inkább bosszantja, ha nincs mobil verzió. Őket elveszíthetjük, ha nem szívesen használják az általunk közzétett tartalmakat. A könyvtárak a honlapfejlesztések során jellemzően ingyenes megoldások mellett szoktak dönteni (pl. *Drupal*, *WordPress*), ami olyan értelemben nem hátrány, hogy ezekben sok mobil verzió készítését elősegítő lehetőség van.

A mobil honlap elkészítése kétféle megközelítés mentén történhet. Vagy készítünk egy önálló mobil honlapot, vagy egy olyan ún. responsive weboldalt, amely egyaránt kényelmesen használható PC-n, okostelefonon és táblagépen. A mobil szegmensre jelenthetnek példát az OSZK okostelefonra optimalizált, önálló URL-en elérhető oldala (<http://m.oszk.hu>). A fejlesztés során az olvasóink által leginkább használt tartalmakat jól látható módon, nagy gombokkal tesszük elérhetővé a kezdőlapra, hogy azokat akár egy kis érintőképernyőn is kényelmesen lehessen kezelni. A megoldás hátránya, hogy jellemzően nem érhető el a teljes tartalom; előnyei, hogy az asztali számítógépre készített verziót nem kell módosítani, gyorsabban betöltődnek a tartalmak, az egyszerű menüstruktúra miatt pedig könnyen lehet tájékozódni az oldalon. A responsive weblap egyre inkább elterjedőben lévő megoldás. A lényege, hogy a stíluslapot úgy kell elkészíteni, hogy az a felbontástól függetlenül rendezze át a tartalmat. Itt sem külön mobil verzió, sem külön URL nincs. A megoldás előnye, hogy egy helyen lehet módosítani a tartalmakat. Ezt a megoldást akkor érdemes választani, ha a tartalom nem olyan gazdag, hogy azt nehéz legyen megjeleníteni. Nagy mennyiségű tartalomnál, mély struktúrájánál viszont praktikus lehet a mobil szegmens fejlesztése.

Ezt követően jöttek konkrét esettanulmányok, az ismertett technológiák szolgáltatásokba való beépítésének lehetősége. Kiemelten foglalkoztunk a QR (Quick Response) kóddal. A technológia sajátossága, hogy – szemben egy hagyományos vonalkóddal – vertikális és horizontális irányban is tartalmaz információt. A beolvasáshoz és a kód generálásához szintén léteznek ingyenesen elérhető szoftverek. A Kossuth Kiadónál magazinokban, tudományos szövegekben egyaránt használják ezt a lehetőséget, így videókkal egészítik ki a szöveges tartalmakat. A másik fejlesztés okoskönyv néven lett széles körben ismert. Az egyik ilyen egy Budapest útikönyv, amely egyetlen négyrét hajtogatott A/4-es méretű Budapest térkép, ezen 20 helyszín van megjelölve számokkal. A számokhoz QR kódok tartoznak. Ezeket keresztül juthat el az olvasó az adott helyszínt bemutató kisfilmhez. A Kossuth Kiadó egy mesekönyvet is készített QR kódokkal *Rendetlen nyuszik a benzinkúton* címmel. A történet több szálon is folytatható, amelyek közül a gyerekek választhatnak kedvüknek, hangulatuknak vagy érdeklődésüknek megfelelőt.

A könyvtárak is használhatják a QR kódot a szolgáltatásaik fejlesztésére. Erről Horváth Zoltánné adott összefoglalót. Például a bejáratnál az olvasók alapvető információkat kaphatnak a könyvtárról nemcsak szöveges, de akár video vagy kép formájában is. A videókkal QR kóddal lehet ismertetni egy-egy olvasmányt, ke-

zelnél vele katalógusrekordokat, vagy akár közvetlenül tartalmakhoz vezető linkeket szolgáltatni.

Konkrét könyvtári, múzeumi fejlesztések is léteznek. Ezek egyik izgalmas példája a Petőfi Irodalmi Múzeum, az MTA SZTAKI és a Moholy Nagy Művészeti Egyetem közös fejlesztésében létrejött alkalmazás, amely egy irodalmi séta Ottlik Géza *Hajnali háztetők* című műve alapján. Korábban a Petőfi Irodalmi Múzeum már több ízben készített mobiltelefonra letölthető vezetéseket, de olyat, hogy egy irodalmi emlékhelyeken át vezető városnéző sétához legyen alkalmazás, még korábban senki nem csinált. Az olvasási kultúra megváltozásával a használók előnyben részesítik az audio és video tartalmakat a tisztán szöveges leírásokkal szemben. Ezért célszerű olyan új hordozókat, megoldásokat találni, amelyek kielégítik a használók ilyen irányú igényeit. A projekt Ottlik Géza születésének századik évfordulója alkalmából készült, és kiérdemelte a Magyar Tartalomipari Szövetség díját is. A projekt egyben a vállalati szféra, a felsőoktatás és a közgyűjteményi szektor sikeres együttműködését reprezentálja. A SZTAKI a műszaki kivitelezést, az egyetem és az irodalmi múzeum pedig a tartalom fejlesztését végezte. A szoftver a GPS technológiára alapul, egyedi vagy előre elkészített sétákat lehet vele készíteni. Az ember egyszer letölti a szoftvert, onnantól nincs internethez kötve, csak GPS kapcsolatra van szüksége. A szűk keresztmetszetet az akkumulátor- és az emberi kapacitás jelenti, hiszen a telefon lemerül, az ember pedig elfárad a körülbelül hatórás séta alatt. A tartalom kialakításában össze kellett hangolni a regény cselekményét a séta igényeivel.

A mobiltelefonokon és tableteken történő szolgáltatások kialakítása mellett az elektronikus könyvolvasás a másik olyan trend, amelyre a könyvtári szektornak nagyon rövid időn belül adekvát választ kell adnia. Egyre több kiadó ad ki vagy forgalmaz e-könyveket, a használóknál is megjelentek az elektronikus könyvolvasó készülékek, amelyek egyre nagyobb igényt generálnak a művek könyvtári szolgáltatására is.

Még mindig nem alakult ki olyan modell, amelynek mentén ezen műveket szolgáltatva sem a használók, sem a kiadók, sem pedig a könyvtárak érdekei nem sérülnek. A kiadók az üzleti megfontolásokat, a közgyűjtemények pedig a használók szabad hozzáférést kell, hogy maximálisan figyelembe vegyék. Talán ezért is jelenti napjainkban a könyvtári viták egyik fontos kérdését az e-könyvek szolgáltatásának problémája. Úgy tűnik, hogy míg a szolgáltatások körüli könyvtárosi és kiadói érdekek egyeztetése lényegesen nem képes elmozdulni egy adott pontról, addig a villanyon történő olvasás iránti érdeklődés folyamatosan nő. Az április 4-én megrendezett második szakmai napunkkal részben az volt a célunk, hogy betekintést nyújtsunk a szakmai viták fő érveibe, részben pedig az, hogy áttekintést adjunk a tartalmakról, az eszközökről és az e-könyv piac jelenlegi helyzetéről. Több kiadóval együttműködve egy e-könyv csomagot is adtunk a vendégeinknek, hogy mindenkinek legyen saját személyes tapasztalata is ezen eszközökkel kapcsolatosan. A szünetben „eszközsimogatót” tartottunk, amelyen a vendégeink a legújabb elektronikus könyvolvasókat vehették kézbe, próbálhatták ki. Az Országos Széchényi Könyvtár olvasó készülékeit szintén ki lehetett próbálni.

Az első két előadónk Farkas István (Dworkyll) és Székffy Tamás volt. Tekintettel arra, hogy a használók jelentős része nem kifejezetten olvasásra kifejlesztett

eszközökön szeretne tartalmat fogyasztani, fontosnak tűnt számba venni a táblagépek és az okostelefonok által kínált lehetőségeket is. Székffy Tamás ezt követően bemutatta az e-könyv olvasókkal kapcsolatos legújabb piaci trendeket.

Az eszközök mellett természetesen szükség van tartalomra is, amelyet az ember kiadóktól vagy könyvtárakból szerezhet be. Ugyan a hazánkban egyelőre csak egyetlen helyen van lehetőség e-könyvek kölcsönzésére, a Magyar Elektronikus Könyvtár a maga több mint 11 000 dokumentumával bőséges lehetőséget jelent az elektronikus könyvolvasókkal rendelkezőknek tartalmak beszerzésére. Moldován István előadásában azt mutatta be, hogy milyen lehetőségeket kínál az Országos Széchényi Könyvtár szabadon elérhető elektronikus gyűjteménye az elektronikus könyvolvasóval rendelkezők számára. Jó hír, hogy egyre nagyobb mennyiségben állnak rendelkezésre dokumentumok kifejezetten e-könyves formátumokban (ePub, PRC).

Az április 4-ei rendezvényünk utolsó előadója, Racsko Réka az e-papír közoktatásban való használhatóságáról beszélt. Erről az egri Eszterházy Károly Főiskolán végeztek kutatást. A tanulságok nem egyértelműen pozitívak. A gyerekek nem voltak túlságosan lelkesek az elektronikus könyvolvasók használatától, mert az eszköz önmagában nem teszi kellően látványossá a tartalmat.

Támaszkodva a 2011-ben megrendezett *Körkép az egyetemi technológiai kutatásokról* szakmai nap pozitív tanulságaira, az idei harmadik alkalmat újra a felsőoktatási hallgató kutatásainak bemutatására szántuk. Ezúttal öt intézmény hét hallgatója tárta kutatásait a szélesebb szakmai nyilvánosság elé. A témák meglehetősen sokfélék voltak, ezzel is reprezentálva a hazai informatikus könyvtáros képzések szerteágazó tematikáját. Ami mégis közös volt a bemutatott előadásokban, az a gyakorlatorientáltság és a magas színvonal. Ezúttal kicsit eltávolodtunk az elektronikus könyv és a mobil eszközök témakörétől, és valamennyi izgalmasnak ígérkező, technológiai vonatkozású előadásnak teret engedtünk.

Cselenkó Vera (Kaposvári Egyetem) a számítási felhő és a könyvtár lehetséges kapcsolatait mutatta be. Ismertette a felhő főbb jellemzőit, a benne zajló folyamatokat, valamint a főbb típusait. Ugyan jelentős fejlesztések történtek a virtuális könyvtárak vonatkozásában, a felhő technológiában zajló lehetőségeket (testreszabhatóság, szakértelem, folyamatos fejlesztések) nem használjuk ki kellő mértékben. Ennek egyik okát a kockázati tényezők jelentik, így az internetkapcsolattól és a szolgáltatótól való túlságosan erős függés.

Polereczki Anett (Szegedi Tudományegyetem) a közérdekű tájékoztatás új útjairól, a Digital signage megoldásokról szólt, amelyek valamennyi olyan területen jelen vannak, ahol egy szolgáltató ügyfelekkel tart kapcsolatot. A múzeumok és könyvtárak mellett például jelenthetnek a patikák, a vendéglátás és a kereskedelem világa, vagy akár a tömegközlekedés. A könyvtárakban a legkézenfekvőbb példa a raktári kérések pillanatnyi státusának nyomon követése, amelyre akár alkalmas lehet az ilyen rendszer. Az előadó kérdőíves felmérést is készített a használók körében. Az eredmények azt mutatják, hogy több és magasabb színvonalú digitális tájékoztatásra lenne igény a jövőben, ami azt is mutatja, hogy a digital signage technológiák alkalmazására is szüksége lenne a könyvtárakban.

A tanyák bekapcsolása az információs társadalomba egy földrajzi értelemben hátrányos helyzetben lévő rétegnek az esélyegyenlőségét jelenthetné. Egy Szeged

környéki kis település, Zákányszék jól reprezentálja a földrajzi távolságból fakadó hátrányt. A munkahelyhez, iskolához való eljutás korlátozottsága nyomán halmozottan vannak jelen a hátrányok (elvándorlás, alacsony iskolázottság, rossz életkörülmények, szolgáltatásokhoz való hozzáférés korlátozottsága). A tanyák nem is jelentenek vonzó életlehetőségeket egy iskolázott, a saját jövőjét nem az agráriumban elképzelő fiatalnak. Hegedüs Szabina (Szegei Tudományegyetem) a lemaradás csökkentésére mutatott be innovatív lehetőségeket. A javaslatának lényege egy Wimax hálózat telepítése, amellyel szélesebb kör számára lehetne elérhetővé tenni az internetet. A legfontosabb az lenne, hogy az információs technológiákat minél többen úgy használják, hogy az ne jelentsen a tanyasi életforma feladását, és közvetlen hasznot jelentsen az ott élők számára. Mindez azonban a tanya és az ott lakók igényei feltárásának komplexebb megközelítését tenné szükségessé. Jelenleg a tanyavilágot ugyanis kizárólag a mezőgazdaság modernizációján keresztül próbálják meg fejleszteni.

A nyílt hozzáférés szintén számos technológiai kutatás témáját jelenti. Barton Dávid és Pál Vanda (Eötvös Loránd Tudományegyetem) az open access mozgalom rövid áttekintését követően a metaadatok útján keresztül ismertették azokat az új lehetőségeket és kihívásokat, amelyet az online intézményi repozitóriumokban és a nyílt hozzáférésű folyóiratokban való publikálás területén jelentkeznek. A hallgatók kutatásának eredményei azt mutatják, hogy nagy szükség lenne a nyílt archívumok tartalmi feltárási gyakorlatának egységesítésére.

Az első négy előadás eltért a *Villanyolvasás, villanykönyv* rendezvénysorozat fő témájától, az utolsó három azonban már a hagyományos könyves világ digitális korban megjelenő új útjait járta körül. A Rukkola egy új online könyvcserélő oldal, amely lehetőséget biztosít a használóknak saját házi könyvtáruk ingyenes fejlesztésére. Az oldalon fel lehet ajánlani feleslegessé vált könyveinket, és másoktól be lehet szerezni a számunkra érdekeseket. Jávorka Brigitta (Pécsi Tudományegyetem) ezen az oldalon készített kérdőíves kutatást. Eredményei azt mutatják, hogy az ilyen online közösségek mind a könyvesboltoknak, mind pedig a könyvtáraknak komoly konkurenciát jelenthetnek. Érdekes, hogy – ha ellene nem tehetsz semmit, állj az élére alapon – számos könyvesbolt kapcsolódott be a mozgalomba, mint olyan helyszín, ahol a könyvcseré fizikai értelemben lebonyolítható. A könyvtárak szintén csatlakozhatnak, akár könyvek felajánlóiként, akár beszerzőkként.

Az elektronikus könyvek kölcsönzésének az Egyesült Államokban jól működő gyakorlata van. Bár ott is vannak viták ezen dokumentumok könyvtári szolgáltatása körül, a statisztikai adatok alapján elmondható, hogy ez a hordozó egyre nagyobb szeletet hasít ki magának a kölcsönzések összes számából. Szalacsi Alexandra (Pécsi Tudományegyetem) az amerikai gyakorlatot tekintette át szakirodalmi források, saját személyes tapasztalatai és könyvtárhasználókkal készített interjúk alapján.

Hogy még átfogóbb képet kapjunk az egyetemi technológiai kutatások és a könyves szakma közötti kapcsolatokról, meghívtuk Laskó Juditot (Akadémiai Kiadó), aki a felsőoktatási tankönyvek új útjairól tartott előadást (*Digitális kiadó és digitális könyvtár – a hallgatók és az oktatók igényeinek tükrében*). Az Akadémiai Kiadó munkatársai által a Budapesti Gazdasági Főiskola hallgatói és oktatói körében végzett felmérés eredményei alapján elmondható, hogy a diákok – amellet, hogy kevés könyvet vásárolnak – nem is igazán igénylik a felsőoktatási tankönyveket. Ha mégis beszerzik, akkor a legritkább esetben választják a vásárlást. Előny-

ben részesítik az ingyenes forrásokat. A beszerzett tartalmak jogtisztasága nem olyan szempont, amelyet bárki is mérlegelne. A hazai piac még nem érett meg rá, hogy nagy tömegű elektronikus könyvet adjanak el egyetemistáknak. Fontos lenne azonban, hogy ők is ráérezzenek az új hordozóban rejlő lehetőségekre.

A Könyvtári Figyelő szerkesztősége úgy döntött, hogy a hallgatói előadásokból egy reprezentatív válogatást ad közre a következő számában.⁶ Ebben azok a szövegek kapnak majd helyet, amelyek még nem jelentek meg nyomtatásban.

Idei utolsó rendezvényünkre szeptember 26-án került sor *Vállalati innovációk az információ- és tartalomszolgáltatásban* címmel. Igyekeztünk a könyvtárakkal szorosabb kapcsolatot ápoló és számukra többé-kevésbé ismeretlen vállalatokat egyaránt meghívni, hogy a hallgatóság tájékozódhasson a fejlesztések irányait illetően. Az előadók kiválasztása során a legfontosabb szempont az volt, hogy profitorientált szervezetek legyenek, amelyek újdonságot jelentő termékeikkel a könyvtárakat célozzák meg, ugyanakkor arra is hangsúlyt fektettünk, hogy a bemutatók tematikája többé-kevésbé illeszkedjen a *Villanyolvasás, villanykönyv* címhez.

A Monguz Kft. – az általa fejlesztett integrált könyvtári rendszerrel – régóta jól ismert partnere a könyvtáraknak. Simon András ezúttal a rendszerük új kontextusokban, a múzeumokban való implementálásának tapasztalatait mutatta be. A múzeumok új piacot jelentenek az integrált könyvtári rendszerekkel foglalkozó vállalkozásoknak, ugyanakkor rengeteg kihívást jelent a MARC alapú szoftver használata egy olyan világban, ahol a szurrogátumok nem könyvekhez, folyóiratokhoz, térképekhez és más, a könyvtárakban jól ismert dokumentumtípusokhoz kötődnek. A közönségben a legnagyobb felhördülést az adatmezők bővítésének gyakorlata keltette, amely egyik oldalról nélkülözhetetlen, a másik oldalról pedig kérdésessé teszi a szabványosságot.

Az EBSCO részéről Jan Luprich, a vállalat kelet-közép-európai képviselője mutatta be az EBSCO Discovery Service szolgáltatást. A használó számára sokszor kényelmetlen lehet, hogy amennyiben egy adott témára szeretne releváns találatokat kapni, akkor a legkülönbözőbb adatbázisokban külön le kell futtatnia egy-egy keresést. A találatok ilyenkor nem egy aggregált listában, hanem külön-külön jelennek meg, ami további kényelmetlenséget okoz. A szolgáltatás azzal növeli a keresés hatékonyságát, hogy az EBSCO adatbázisokban elérhető dokumentumokat és a katalógusból kinyerhető saját tételeket egyszerre keresi és jeleníti meg. A mobil eszközökön való keresés szintén lehetséges egy erre dedikált applikáció segítségével, így a számítógéphez kötöttség is megszűnik.

A könyvtárak sokat tehetnek az olvasás népszerűsítéséért, ami különösen a gyerekek olvasóvá nevelése miatt fontos. Katona Ildikó a *Könyvmolyképző* néven elindult kezdeményezésről számolt be. A Könyvmolyképző egy kiadó és egy játék. Az utóbbi a gyerekeknek kínál könyvekkel, olvasással kapcsolatos feladatokat, ráveszi a kicsiket és a nagyobbakat az olvasásra, amelyért ajándékokat kaphatnak. A játékban a Könyvmolyképző partnerei elsősorban az iskolák, de a könyvtárak is bekapcsolódhatnak.

Végül Varga Csaba a CompLex Kiadó képviselőjében arról beszélt, hogy a hagyományosnak még egyáltalán nem nevezhető e-könyv kiadás mellett a szabvány e-könyv formátumokból készíthető speciális tartalmakkal kísérleteznek. Erre jelentenek példát a látássérültek számára kifejlesztett DAISY technológiával ké-

szült hibrid – szöveget és hangot is tartalmazó – állományok. Mivel a használók igen jelentős része nem ruház be táblagépre és kifejezetten elektronikus könyvek olvasására kifejlesztett eszközökbe, a kiadó kísérletezik a bonyolultabb szakkönyvek applikációként való megjelenítésével.

Az előadások mellett emlékeztetések és tanulságosak voltak a viták és a hozzászólások. Fontosnak tartottuk, hogy minden alkalommal bemutassunk olyan megoldásokat, amelyek komoly anyagi megterhelés nélkül, azonnal hasznosíthatók a könyvtárakban. Látható volt, hogy az aktuális technológiai trendeket sok könyvtáros igyekszik nyomon követni és beépíteni az intézmények napi gyakorlatába. A programok során sok új szakmai kapcsolat is született. Ezúttal nemcsak könyvtárosok egymással ismerkedhettek meg, de vállalatok a potenciális megrendelőikkel, fiatalok a leendő munkáltatóikkal is egymásra találhattak.

Szándékunkban áll a K2 műhely rendezvényeit folytatni, mert úgy érezzük, hogy a programok találkoznak a könyvtárosok és általában véve a közgyűjteményi dolgozók szakmai igényeivel. Napról napra jelennek meg olyan új technológiák, amelyeknek a nyomon követése nem egyszerű, ugyanakkor azok hasznosítása könnyebbé és eredményesebbé teszi a mindennapi munkát.

JEGYZETEK

- 1 Molnár Sándor: Hely- és művelődéstörténeti célú temetői nyilvántartó rendszer fejlesztése = Könyvtári Figyelő, 2012. 1. sz. 47–54. p.
<http://ki.oszk.hu/kf/2012/03/hely-es-muvelodestorteneti-celu-temetoi-nyilvantarto-rendszer-fejlesztese/> (letöltve: 2013. október 3.)
- 2 Nagy Gyula: A személyes információszerzés (PIM) és a mobil eszközök = Könyvtári Figyelő, 2012. 1. sz. 35–46. p.
<http://ki.oszk.hu/kf/2012/03/a-szemelyes-informacioszerzes-pim-es-a-mobil-eszkozok/> (letöltve: 2013. október 3.)
- 3 Bognár Noémi Erika–Kozma Zsófia–Tormási Gabriella–Tóth Máté: A könyvtári blogok mint virtuális közösségi terek = Könyvtári Figyelő, 2011. 1. sz. 59–74. p.
<http://ki.oszk.hu/kf/2011/04/a-konyvtari-blogok-mint-virtualis-kozossegi-terek/#more-1702> (letöltve: 2013. október 3.)
- 4 Racsko Réka: Alternatívák az elektronikus tanulási környezetek kialakítására. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 2012. 2. sz. 63–73. p.
http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5588&issue_id=534 (letöltve: 2013. október 3.)
- 5 Vö.: Bánkeszi Katalin: Lesznek-e e-könyvek a könyvtárban? = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2013. 3. sz. 3–9. p. (Egyesülés az e-könyvekért-ről: 7–9. p.)
- 6 Ez a Könyvtári Figyelő 2013. 4. száma lesz.

Tóth Máté